

Sitesize / «Ens interessan els espais en transformació»

quaderndelesidees.press/sitesize-ens-interessen-els-espais-en-transformacio/

January 19, 2015

Marta Serra: A què fa referència el nom de Sitesize?

Treballar pel lloc i treballar sobre la relació amb el lloc. Impulsar la dimensió física contextual, però ampliar-la a l'àmbit social i d'interacció cultural oberta. Així, la dimensió del lloc es converteix en plural, rica i transdisciplinària. Sitesize es va definir a partir d'aquest aspecte: crear un lloc on succeeixin projectes que permetin la reflexió i la interacció establertes de forma col·laborativa.

MS: Treballar amb la ciutat ha estat sempre una condició bàsica dels vostres projectes? A què responen els espais on interveniu i a partir de quina condició els escolliu?

El que ens interessa principalment dels llocs de treball és que siguin espais en transformació. A inicis del 2000, el que definia el territori era la seva bogeria transformadora. La transformació que vam viure aquells anys al Poblenou implicava presenciar els enderrocaments dels barris del 22@, veure com es traçava la Diagonal que abans no existia... El nivell de destrucció de la ciutat neoliberal era espectacular. Es modificaven tant les referències, que no es podia competir a nivell d'intervenció i el que calia era crear eines per assegurar un ancoratge a la realitat tan canviant. Aquests espais en transformació poden ser espais naturals que deixen de ser-ho, o també espais històrics. En aquell moment vivíem al Raval —just s'havia inaugurat la Rambla— i vam començar a implicar-nos en les lluites contra la transformació del barri participant amb la Coordinadora Contra l'Especulació del Raval. Aquesta ha estat la condició més important des dels inicis: com crear eines de construcció de la ciutat des d'altres formes.

Repensar Barcelona. Cloenda de la primera temporada (2005)

M.S: Quina és la percepció que teniu d'aquella transformació de la ciutat? A quins aspectes us oposàveu i quines dinàmiques denunciàveu?

Durant els Jocs Olímpics, la ciutat es transformava i hi havia molt poca resposta, van haver-hi algunes veus crítiques però foren silenciades. Després dels anys noranta, amb la transformació directa del Raval, de Santa Caterina, ens implicàrem amb la Plataforma Contra l'Especulació de Barcelona, una plataforma representativa d'entitats de cada barri. Mentre hi participàvem activament, ens adonàvem de la dimensió completa de ciutat. Paral·lelament, com que el 2003 havíem fet un seguiment de les dinàmiques del barri del Poblenou, ens vam dedicar a editar un vídeo (Ciudadans 22@) que tractava l'experiència dels veïns i de les seves respostes enfront les formes d'expropiació, la història del barri que es perdia i la veu dels polítics.

M.S: Un cop aclarit el context de transformació urbana de la centralitat de Barcelona, tornem a la dimensió metropolitana. M'interessa la visió que teniu de la RMB i com us relacioneu amb el territori circumdant, que està creant una centralitat pròpia.

Barcelona és una ciutat que xucla molt. Quan un viu fora, s'ho pot mirar amb certa distància. Per exemple: tenim aquest mapa de Barcelona situat del revés, perquè d'aquesta manera destaca la relació que hi tenim des del Vallès. No és que hi hagi un centre o una perifèria, sinó que depèn de com ens relacionem amb la ciutat. Aquesta mirada perifèrica ens ha conduït a no percebre el Raval com el centre del món sinó a mirar enfora i saber què passa al darrere, en els altres barris, a les altres poblacions que s'estan urbanitzant d'una manera amb la qual no estem d'acord. Per tant, una de les vies de treball de Sitesize ha estat sortir, treballar, afrontar el tema de la perifèria com a oportunitat de treball, elaborant les metodologies que ha de tenir aquesta aproximació metropolitana.

M.S: Com vau començar a desenvolupar les metodologies de treball i en què consisteixen?

Vam aprendre molt amb els temes de denúncia i de seguiment, però en cert moment el que volíem era deixar la càmera i posar-nos a treballar. Després d'acostar-nos al conflicte, d'intentar-lo entendre, preteníem passar del registre de la representació a la transformació. Els primers treballs estaven més centrats en la representació urbana — per exemple, el projecte al riu Ripoll—, amb l'objectiu de desxifrar la seva imatge social i analitzar la seva representació en l'imaginari col·lectiu. Ens interrogàvem sobre com ha de ser el lloc, però no hi interveníem. En el cas del Poblenou, es tractava del mateix. A partir d'aquí ens plantejàvem quin és el rol que ha de tenir la creació artística en relació amb aquesta transformació urbana: De quin costat s'ha de posar? Què ha d'aportar? Simplement, ha de filmar i fotografiar la realitat i representar-la a través d'una web, o bé ha d'oferir alguna cosa més? Passàvem d'una visió més descriptiva a emprendre rols actius de treball a la ciutat. Com que parlem de la ciutat extensa, complexa, el relat que hem de fer ha de ser, consegüentment, complex. La complexitat implica que ha de ser construït per molts agents, amb molts interessos, i cadascú hi ha de ser capaç d'aportar la seva part. Per això especificàvem "la construcció d'un

patrimoni narratiu públic”. Les aportacions no han de ser necessàriament disciplinàries, poden partir de qualsevol font de coneixement i experiència. També treballem la relació entre el real i l’imaginat, la realitat i la ficció, on aquest encreuament és un fet constructiu, on la ficció és tan potent com la mateixa realitat, possibilitant la construcció de les pròpies ficcions vinculades a les comunitats locals. Caldria crear institucions pròpies d’escriptura i lectura de la realitat. Treballar en diferents escales narratives, entre el relat global i el relat local.

Accions amb la Coordinadora contra l’especulació del Raval (2004)

M.S: En quines metodologies ho podríem concretar?

Cap a l’any 2005, quan les ciutats se sotmetien a grans planejaments d’urbanització, proposàvem tres línies metodològiques de treball cultural metropolità: d’una banda, la Narració Metropolitana: relats (orals, escrits, fílmics) que es van acumulant i que construeixen el lloc; de l’altra, les Accions de Creació de Capital Simbòlic: el treball en relació al lloc ha de ser l’oportunitat per crear capital simbòlic. Aquest capital pot ser físic, material o immaterial, ja que partim del fet que la construcció del lloc té dues vies, la projectual —més pròpia dels arquitectes i urbanistes, que inclou anàlisi, projecte bàsic, executiu, i potser s’hi escola algun aspecte de participació, tot i que no passa sovint—, i una segona via identitària i de creació a nivell d’imaginari social. El que pretenem és fer compatible ambdues aproximacions. Les accions de creació de capital simbòlic esdevenen una altra via en paral·lel d’intervenció, que consisteix en passar de l’anàlisi projectual a l’imaginari social, a detectar els referents que projectem a través de la imaginació. Es tracta de construir la ficció que unifica i que converteix els agents en actius a través d’algun fet o espai que cohesiona imaginàriament —podria ser un projecte o una intervenció, però també un esdeveniment com els Jocs Olímpics, la transformació d’un barri, la resistència a aquesta transformació, etc. I finalment, el Servei d’Interpretació Territorial: com treballar la informació i el coneixement del lloc de manera col·lectiva. Vinculats a la transformació, hem de tenir eines per generar informació compartida a nivell ciutadà, evitant dualismes entre agents experts i passius. Cal crear situacions de transversalitat. Es tracta d’un dispositiu per construir la informació ciutadana o la interpretació territorial. Això implica la recerca oberta —aproximació al lloc, a la seva gent, documentació i arxiu a partir del que ofereixen els

agents del lloc—, la interpretació col·lectiva que posi al mateix nivell els diferents factors, i la difusió o accions públiques que retornen i posen al mateix nivell els experts amb els ciutadans. Per tant, els tres objectius que vam consolidar i que fins avui defineixen el nostre treball són connectar culturalment, sumar coneixement i actuar col·laborativament. I com a condicions que lliguen aquests nuclis, identifiquem la creativitat, la participació i l'autogestió.

M.S: La metodologia que descriu a SIT Manresa és un intent de proposar eines que poden aplicar-se de forma generalitzada? És exportable a entorns diversos?

Partim de l'experiència, de l'interès de treballar al lloc on vius. Però, efectivament, proposem metodologies de treball que puguin ser exportables a altres llocs. Ens interessa que situacions i experiències molt locals, en diferents ciutats, cada una amb les seves particularitats, puguin connectar-se i integrar aquestes eines de treball. El cas de Valparaíso Aula Permanente (Valparaíso, Xile) és un exemple. Consistia en exportar aquestes situacions d'aprenentatge per interactuar amb la dinàmica de transformació de la pròpia ciutat. Per això es va crear un grup de treball permanent d'aprenentatge i d'interacció amb la pròpia ciutat.

M.S: A la publicació de SIT Manresa s'hi inclouen esbossos de l'arquitecta Itziar González. Com valoreu la participació dins els projectes urbanístics i quina és la participació que vosaltres proposeu?

La Itziar González és una de les persones que defensava la participació integrada a l'arquitectura. Ha tingut una participació molt cultural, entrant en el lloc des de la dimensió simbòlica. Nosaltres, la participació l'entendem com a participació cultural, no tant com a projecte de consulta, sinó que la pròpia relació amb el lloc ja és una participació que no necessita tenir convocatòries, ni terminis, ni pressupostos, sinó que ha d'existir per si mateixa. La gent ja participa normalment en les coses. El que pretenem és integrar altres formes de relació amb el lloc que impliquen intensificar aquesta participació natural. Aquesta implicació s'expressa de moltes maneres. L'urbanisme de la ciutat actual no està interessat en com viu la gent, sinó en fer ús de la ciutat com a element de guany, i això xoca constantment. Nosaltres proposem retornar les formes de vida com a formes que construeixen el lloc, i lamentablement és un procés conflictiu.

M.S: Com sorgeix el projecte REpensar Barcelona?

Davant la forma de fer ciutat del Fòrum, arriba un moment en què ens adonem que no podem oposar-nos només a aquestes dinàmiques de transformació, sinó que cal aportar idees, discutir-les i analitzar-les. Amb un grup de gent molt reduït, el 2005 vam muntar les jornades, setze setmanes seguides de sessions públiques sense finançament. Va ser com construir una universitat popular en la qual el tema de l'aprenentatge i l'educació entrava a través del treball col·laboratiu i comunitari. Entenem que l'acció amb la ciutat, més que no pas una participació, cal que sigui un aprenentatge, un aprenentatge col·lectiu. A partir d'aquí es poden fer accions d'oposició, de construcció, d'autoorganització.

M.S: Quins són els referents que us han influenciat en el vostre treball?

Per treballar en paisatge i territori però sense fer-ho, sols obrim línies que aprenen de la geografia entesa des d'una via cultural, del paisatge a través del Joan Nogué, de la participació col·lectiva. En el cas de *REpensar Barcelona*, vam poder connectar molt bé amb el passat històric de la ciutat gràcies a referents com el José Luís Oyón i l'Ateneu Enciclopèdic Popular, ensenyant-nos que la història de la ciutat havia estat d'una altra manera, que hi havia hagut una repressió molt forta sobre un model de ciutat construït per l'aprenentatge de trenta anys de formació popular, de 1900 a 1930.

M.S: Com descriuríeu aquest altre model de ciutat en el qual l'autogestió té un paper estructurant?

Des de principis del segle XX (el 1902), hi ha una gran repressió contra la població; el moviment obrer té molt clar que la seva base és lluitar per una formació pròpia, crear una educació pròpia, una cultura pròpia i una forma d'organitzar el treball pròpia. I això serà la base de la transformació social del segle XX. Aquí, això s'estroneja amb la Guerra Civil el 1939, però va ser molt potent i es va aconseguir que en els anys de la República hi haguessin experiències pioneres en aquest sentit d'autogestió. *REpensarBarcelona* va ser una forma de reconnectar amb aquest model de ciutat, de saber, d'aprenentatge, d'autoorganització i de crear una altra forma de construir ciutat. Aquest seria un dels nostres referents importants que es troben en la història, en el coneixement.

M.S: Explorant projectes com *¡Cataluña termina aquí! ¡Aquí empieza Murcia!*, com definiríeu aquest altre model de ciutat que hi ha implícit? Per a què pot ser útil recuperar els valors d'aquesta ciutat autogestionada de principis del segle XX i de la República?

¡Cataluña termina aquí! ¡Aquí empieza Murcia! vol descobrir, reconèixer i difondre aquestes experiències del passat per connectar-les amb les necessitats del present. La voluntat de construcció col·lectiva i autogestió no té models ni dimensions. Busca enllaçar amb l'experiència entre persones lligades a un lloc i unes circumstàncies, i és a partir d'elles que esdevenen responsables de l'acció des de/sobre les seves vides i sobre recursos materials i cognitius. Reconèixer i activar esferes d'emancipació és una necessària via de canalitzar una xarxa activa i autònoma de transformació possible. Les formes culturals que es realitzen des d'aquestes situacions són similars en objectius, i específiques i diferents en necessitats i oportunitats. La seva consolidació lliure n'és la garantia del seu èxit.

M.S: Referents com l'Eduard Masjuan i la seva recerca sobre el naturisme i l'ecologia humana també us han aproximat no pas tant a un retorn a la natura com a la capacitat d'autogestió i producció de l'espai. El cas del Jardí de l'Amistat en seria un exemple?

El fet del retorn a la natura és un camp fonamental, però encara a explorar per nosaltres. Ens interessen altres maneres de viure la ciutat i el cas del Jardí de l'Amistat és encara un tema molt urbà. Estem parlant de Llum de la Selva, un home que vivia en

harmonia amb la natura. Però què vol dir actualment això? És un tema fonamental per als nostres propers decennis i en el qual el treball i la coneixença de l'Eduard Masjuan ens ha ajudat molt.

M.S: En relació amb aquest altre model de ciutat hereva de principis del segle XX, quin és el paper que juga el concepte de memòria? No es tracta tant d'una reivindicació o rescat, m'equivoco?

No partim d'una mirada nostàlgica. A banda de la transformació de la ciutat, s'han perdut moltes altres coses que, si no es coneix la història del lloc ni el significat d'aquestes coses que es perden, no ens permeten avaluar aquesta transformació. La construcció de la ciutat actual s'ha fet a partir d'arrasar-ho tot i pensant que només tenim el deure de construir una ciutat del futur que hagi de ser diferent i que no integri els elements del passat. Quan s'integren aquests elements, sovint són anecdòtics i no fan referència a una història viva ni a una història social molt rica que hi ha hagut. Al descobrir aquesta història social, quan es rescata, et trobes que ha estat una història que no ha pogut deixar grans traces —no ha tingut unes institucions representatives que siguin valorades, i uns edificis i empremtes físiques que s'han considerat menors per tal de neutralitzar el seu valor real, que fou el de la seva important experiència. Per tant, el rescat de memòria es produeix a través de l'experiència, de la consciència que cal activar d'una altra manera. El Jardí de l'Amistat és un cas, però tots els exemples que vam treballar a l'exposició de La Virreina són representatives com a situacions d'aprenentatge: l'aprenentatge popular vinculat a començament del segle XX fins a l'actualitat, com a memòria d'autoconsciència, de resistència. És una memòria immaterial que ha de tornar a ser activa amb les accions. No cal que construeixi res, però cal que ens sigui útil per a posicionar-nos davant la realitat. En aquest sentit, les edicions dels *Quaderns Pedagògics* són el resultat del treball de ciutat i aprenentatge, però integrant la mirada històrica en un escenari actual.

M.S: Quant a la proposta de projecte del Jardí de l'Amistat, projecte centrat en la reactivació de memòria i recuperació de l'espai, a partir de quins criteris esteu formalitzant-ne el seu disseny?

Actualment ens preocupa canviar el paradigma del disseny de la ciutat. Com fer una ciutat més participada implica entrar dins una cultura que no tenim, una cultura de coresponsabilitat de les coses, que no sigui només participar i delegar sinó fer un seguiment previ, però també amb el temps. Pensar un espai lliure de la ciutat que ha de ser natural o pseudonatural, i que integri els valors del naturisme i de l'esperit llibertari, ha d'estar d'acord amb un disseny que integri la diversitat i que la pròpia construcció estigui feta a partir de la participació de la gent del lloc. A la proposta per al Jardí de l'Amistat hi ha espais que no estan intervinguts, d'altres que són d'interacció comunitària amb la gent. En el projecte *Un conservador de las cosas que se tiran* també recuperàvem aquesta idea. Aquest home que habitava al riu Ripoll construïa el seu entorn habitable a partir del que la gent llençava al riu. Ara s'ha fet un parc, tot s'ha enderrocat i no hi ha quedat res. Ara és el parc de la Clota. Ell ja sabia que vivia en una

zona expropiada. L'arquitecta responsable del projecte va estar interessada en algun moment en conservar la seva casa, però ho va tenir molt complicat. Amb el Jardí de l'Amistat volem evitar que pugui passar el mateix.

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal i política de privacitat](#).